

Yapım Eklerinin Öğretimi Hakkında: -(X)klA- Örneği

İsmail SÖKMEN¹ - Ayşe Sinem ÇETİN²

Makale Bilgisi	Öz
Geliş: 15.06.2025	Dil bilgisi yazımı ve öğretiminde eş zamanlılık-art zamanlılık ekseninde meydana gelen görüş ayrılıklarının zeminini yükseköğretim ile alt öğretim kademeleri arasında dil bilgisi konu ve kavramları bakımından yaşanan öğretim çelişkileri oluşturmaktadır. Türkçenin en işlek isimden fiil yapan eklerinden olan +lA- ile fiilden fiil yapan -n-, -t- ve -ş- eklerinin kurduğu birlikteliğin yazımı ve öğretimi, bunun en tipik örneklerinden bir tanesidir. Bu çalışma, +lA- eki ve türevlerinin biçim bilimsel tahlillerinde ortaya çıkan ortaya çıkan yazım ve öğretim sorunlarına farklı bir bakış açısıyla yaklaşarak Türk dili içerisinde işleyen bir mekanizmaya dikkat çekmeyi ve yazı dili kullanıcılarına bir kazanım önerisi sunmayı amaçlayan nitel araştırma yöntemlerinden betimleyici bir çalışmadır.
Kabul: 01.09.2025	
Yayın: 30.09.2025	
Anahtar Kelimeler: Yapım Ekleri, Türkiye Türkçesi, +lA- Eki, Gramer Yazımı, Dil Bilgisi Öğretimi.	Bu çalışmada +lA- ekinin fiilden fiil yapma ekleriyle birleşimleri incelenmiş ve her iki ekin birden “yapma, olma, dönüşme” işlevi bildirerek yardımcı fiil görevi gördüğü örneklerde tek bir ek haline geldiği belirlenmiştir. Ayrıca ekin bir de fiilden isim yapan eklerle birleşimleri incelenmiş, bu birleşimlerde altı aşamalı bir sürecin sonunda +lA- ekinin burada da fiilden isim yapan eklerle aynı işlev ve görevde birleşerek tek bir ek hâline geldiği örnekler görülmüştür. Bu anlayış doğrultusunda +lAn-/+lAt-/+lAş- ekleri gibi -(X)klA- ve benzeri eklerin de bağımsız birer yapım eki olarak kabul edilebileceği öne sürülmüştür. Neticede yapım eklerinin durağan bir olgu değil devingen bir sürecin işlediği ve Türkçenin sınırsız üretim gücünü yansıtan bir mekanizmanın ürünleri olduğu sonucuna varılmıştır. Yapım ekleri kriterlerinin yeniden sorgulanarak netleştirilmesi ve gramer yazımında bu devingen sürecin dikkate alınarak yapım ekleri alt başlıklarında yeni bölümlenmeler açılması gerektiği önerilmiştir.

About Teaching of Derivational Suffixes: -(X)klA- Sample

Article Info	Abstract
Received: 15.06.2025	The basis of the differences of opinion on the axis of synchronicity-diachrony in grammar writing and teaching is the teaching contradictions between higher and lower levels of education in terms of grammar subjects and concepts. One of the most typical examples of this is the writing and teaching of the combination of +lA-, which is one of the busiest noun-verb suffixes of Turkish, and -n-, -t- and -ş-, which make verbs from verbs. This study is a descriptive study from qualitative research methods that aims to draw attention to a mechanism operating in the Turkish language by approaching the spelling and teaching problems that arise in the morphological analysis of +lA- suffix and its derivatives from a different perspective and to offer a gain proposal to the users of the written language.
Accepted: 01.09.2025	
Online: 30.09.2025	
Keywords: Derivational Suffixes, Turkey Turkish, +lA- Suffix, Grammar Writing, Grammar Teaching.	In this study, the combinations of +lA- with verb-forming suffixes were analyzed and it was determined that both suffixes became a single suffix in the examples where both suffixes functioned as auxiliary verbs by expressing the function of “making, becoming, transforming”. In addition, the combinations of the suffix with suffixes that make nouns from verbs were also examined, and at the end of a six-step process in these combinations, it was seen that +lA- became a single suffix by combining with suffixes that make nouns from verbs in the same function and task. In line with this understanding, it has been suggested that -(X)klA- and similar suffixes, such as +lAn-/+lAt-/+lAş- suffixes, can be considered as independent construction suffixes. As a result, it is concluded that suffixes are not a static phenomenon, but the products of a dynamic process and a mechanism that reflects the unlimited production power of Turkish. It is suggested that the criteria for construction suffixes should be re-questioned and clarified, and new sections should be opened under the subheadings of construction suffixes by taking this dynamic process into account in grammar writing.

¹ Sorumlu yazar, Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye, ORCID: 0000-0002-7616-3725, tbarlas.19@gmail.com

² Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencisi, Türkiye, ORCID: 0009-0002-5536-4680, aysesinem.cetin@ogr.deu.edu.tr

Bu makaleden alıntı yapmak için/ To cite this article:

Sökmen, İ. ve Çetin, A. S. (2025). Yapım eklerinin öğretimi hakkında: -(X)klA- örneği. *Elektronik Dil ve Eğitim Dergisi*, 6(1), 39-48.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17219771>

Giriş

Biçim biliminin temel konularından bir tanesi olan yapım, bir dilin türetme mekanizması ve gücünü gösteren en önemli unsurlardan bir tanesidir. Yapım konusu, bir yazı dilinin “araştırmacıları” için teorik incelemeler bakımından ne kadar önemliyse “kullanıcıları” için de ana dillerinin biçimbirimsel işleyişini öğrenmeleri bakımından son derece önemlidir. Dolayısıyla konunun aynı zamanda dil bilgisi öğretimi açısından da yapım eklerinin öğretimi alt başlığında ele alınması ve tartışılması gerekmektedir.

+*IA-* eki hem tarihî ve çağdaş Türk yazı dillerinde hem de Türkiye Türkçesi yazı dilinde ilk yazı dilimizden beri süren işlekliliği, hem geçişli hem geçişsiz fiiller türetmesi, ses yansımali biçimbirimleri fiilleştirmesi, yabancı sözcükleri Türkçeleştirerek dile kazandırması, yardımcı fiillerin görevini üstlenebilmesi gibi özellikleriyle yapım ekleri içerisinde özel bir yer teşkil eder.

Araştırmacılar +*IA-* ekinin tarihî Türk lehçelerindeki özelliklerini “geçişli fiiller yapmak (Clauson, 2007, s. 194); “her türlü isimden hem etken hem oluş bildiren hem de taklidî mahiyette fiiller teşkil etmek” (Hacıeminoğlu, 1996, s. 156); “adın taşıdığı özelliği yerine getirmek, gerçekleştirmek” (Güner, 2013, s. 161); “isimlerden hem geçişli hem geçişsiz fiiller yapmak” (Gülsevin, 2007, s. 120); “ismin belirttiği hareketi ifade etmek” (Eckmann, 1988, s. 44) olarak belirtmişlerdir. Ekin önemli özelliklerinden bir tanesi de yardımcı fiillerin görevini üstlenerek yabancı sözcüklerin Türkçeleştirilmesi olarak açıklanmıştır (Banguoğlu, 1974; Cin, 2015; Korkmaz, 2009; Uygur, 2005).

+*IA-* ekinin isimleri fiilleştirmek bakımından yardımcı fiillerle arasında hiçbir fark yoktur. Korkmaz bu durumu “Arapça ad ve sıfatlardan et-, eyle-, ol-, ver- gibi yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiiller, +*IA-* ekindeki “yapmak, etmek, olmak” bildiren işlev genişliği dolayısıyla kolayca karşılık bulabilmiştir.” şeklinde açıklamıştır (Korkmaz, 2009, s. 118). Hacıeminoğlu, diğer isimden fiil yapma ekleriyle türetilen örneklerde anlam ağırlığının isim tabanında olduğu fakat bu ek ile yapılan örneklerde tabanın alet, zaman nesne, renk gibi niteliklerine bağlı olarak bu ağırlığı azalttığına dikkati çekerek +*IA-* ekinin diğer isimden fiil yapan eklerden farklı bir yönünü vurgulamıştır (Hacıeminoğlu, 1991). +*IA-*’nın yardımcı fiillerin yerini tutma özelliğinin en açık görüldüğü durumlardan birisi yabancı kökenli isimlerin fiilleştirilmesi ve Türkçeleştirilmesi hususundaki işlekliliği ve işlevselliğidir (Banguoğlu, 1974; Cin, 2015; Uygur, 2005). Sözelimi; *kabul etmek* < *kabullenmek*, *keder duymak* < *kederlenmek*, *gam yemek*~*gam çekmek* < *gamlanmak*. Bu biçimler bazen yazı dilinde beraberce kullanılabilmektedir: *tekrar etmek* ~ *tekrarlamak* vb. (Akalin, 2011, s. 95).

+*IA-* Eki ve Türevleriyle İlgili Görüşler

+*IA-* ekinin fiilden fiil yapan -*n-*, -*ş-* ve -*t-* ekleriyle oluşturduğu birliktelik bazı araştırmacılar tarafından eş zamanlı yaklaşımla farklı bir isimden fiil yapma eki olarak +*IA-n-*, +*IA-ş-*, +*IA-t-* biçiminde kabul edilir. Bu araştırmacılar fikirlerini, ekin “edilgenlik, dönüşlülük yahut işteşlik” bildirmeyen örnekleri üzerinden temellendirerek “anlam” ve “kullanım”ı esas almaktadır. Erdal (1991), +*IA-n-* ekinin “kendine özgü bir yapısı olduğunu, +*IA-* biçiminden türemiş olsa bile bundan bağımsız olarak türetilebileceğini” düşünmektedir. Banguoğlu (1974), birleşik biçimlerin daha başlangıçta +*IA-*’dan bağımsız olarak doğrudan isimlere gelerek edilgenlik veya dönüşlülüğün dışında da anlamlar türettiğini belirtir. Sözelimi; *yağ-la-n-mak* “yağ sürünmek” ve *yağ-lan-mak* “yağ bağlamak” örneklerinde +*IA-n-* birleşik biçimi dönüşlülüğün dışında bir anlam türetmiştir. Gencan (1979) da benzeri bir şekilde fiilin anlamını esas alarak edilgenlik, dönüşlülük yahut işteşlik bildirmeyen durumlarda +*IA-n-* ve +*IA-ş-* eklerini birleşik ek olarak kabul etmiştir. Ediskun (1999) da “anlam farklılaşmasını” esas alarak birleşik biçimi kabul etmiştir. Hatiboğlu (1974), bu eklerin

birleşimine ilişkin kalıplaşmış gövde kurdukları açıklamasıyla yetinmiştir. Kerimoğlu (2020), dil bilgisi yazımı ve öğretimi ile ilgili çalışmasında, günümüzdeki kullanımlara göre her örneğin ayrı ayrı ele alınması gerektiğini özellikle ortaokul ve lise seviyesinde öğrencilerin ek kök ilişkisini kurabilmesi gerektiğini savunarak art zamanlı çözümlemelerin bu seviyeler için uygun olmadığı düşüncesini ileri sürmektedir. Bilgegil (1984) ve Koç (1990) da bu ekleri birleşik ek olarak kabul etmektedirler.

Bazı araştırmacılar ise art zamanlı bir yaklaşımla bunları ayrı ekler olarak kabul eder. Bu araştırmacıların temel dayanakları, tarihî Türk yazı dillerinden yaptıkları tanıklamalardır. Bunlar, Türkiye Türkçesinde salt *+IA-* ekli biçimleri kullanılmayan örneklerdir. Ergin (2003), kullanımdan düşen bazı *+IA-* ekli örneklerin fiilden fiil yapma ekleriyle tekrar kullanım sahasına çıkarak “tek bir ek izlenimi verdiğini” söylemesine rağmen birleşik biçimleri ayrı birer isimden fiil yapma eki olarak kabul etmez. Korkmaz (2009), *+IAN-* şeklinde bir isimden fiil yapma ekinin varlığını kabul etmekle birlikte, *+IA-n-* biçimlerinin fiilden fiil yapan ekler başlığı altında da gösterilmesi gerektiği düşüncesindedir. Karaağaç (2012), “işlekliği tam olan” bir ek olarak *+IA-* ekinin birleşik biçimlerini ayrı ekler olarak görmeyi “anlamsız” bulmaktadır. Akalın (2011), *+IA-* ekinin geçişli fiiller türetme eğiliminde olduğu, geçişsiz fiiller türetmeye daha sonra başladığı ve birleşik biçimlerin bu ihtiyacı karşılamak üzere ortaya çıktığını söyler. Cin ve Işık (2020); *+IAN-*, *+IAt-*, *+IAş-* eklerini *+IA-*’nın genişlemiş biçimleri olarak değerlendirir. Adalı (1979) da bunları ayrı ekler olarak kabul etmesine rağmen diğer art zamanlı yaklaşım sergileyen araştırmacılardan farklı olarak meseleye yaklaşmıştır. Araştırmacı “kullanım ihtimali”nden söz ederek bu tür birleşmelerin dilin gelişme olanaklarını kısacağı fikrindedir.

Yapım Eki Kavramı ve +IA- Eki

Yapım ekleri “sözcüğün anlamını, çeşidini değiştiren ekler” (Gencan, 1979, s. 59), “sözcüğün anlamını, sınıfını değiştiren ekler” (Ediskun, 1999, s. 101), “köklerden gövde yapan ekler” (Ergin, 2003, s. 150), “ad ya da fiil kök ve gövdelerinden yeni ad ya da fiil gövdeleri yapan ekler” (Korkmaz, 2009, s. 21), “Kelime kök ve gövdelerine getirilerek yeni kavramların yansıtılmasını, kavramlara karşılık yeni kelimeler yapılmasını sağlayan ek” (Korkmaz, 1992, s. 171), “Kelime, kök ve gövdelerine getirilerek kelimenin yeni bir kavram kazanmasını sağlayan ek” (Gülensoy, 1995, s. 161), “Sözcük kök ya da gövdesine getirilerek sözcüğün yeni bir kavram kazanmasını sağlayan ve sayıları çok olan ekler” (Hatiboğlu, 1974, s. 11), “eklendikleri sözcüğün sözcük türünü değiştirebilen ekler” (Eker, 2003, s. 274) olarak tanımlanmıştır.

Tanımlar incelendiğinde bir ekin yapım eki sayılabilmesi için “anlamı değiştirme, çeşidi/sınıfı/türü değiştirme, köklerden gövde yapma, yeni kavramlar/sözcükler oluşturma” gibi nitelikler sıralanmıştır. Kısacası ana kriterler “anlam değiştirme” ve “tür değiştirme” olarak belirlenmiştir. Fakat burada eksik olan taraf, tanımlarda bu iki kriterden sadece birinin mi yoksa her ikisinin mi zorunlu nitelik olarak var olması gerektiği hususunda net bir çizginin çekilmemiş olmasıdır. Burada sadece “anlam değiştirme” kriterinin zorunlu nitelik olarak aranması gerektiği görülmektedir. Çünkü sadece “tür değiştirme” kriteri söz konusu olsaydı isimden isim ve fiilden fiil yapan eklerin yapım eki sayılmaması gerekirdi.

Tarihî Türk yazı dillerindeki ilk örneklerinden başlayarak bir inceleme yapıldığında *+IA-* ekinin aslında “anlam türetme”den ziyade “tür değiştirme” işlevinin olduğu görülmektedir. Zira isimden türetilen fiilin anlam ağırlığı ismin üzerinde kalmakta, *+IA-* ekine ise bu bağlamda her türlü işlev yüklenebilmektedir. Gabain (2007)’in bahsettiği “sınırsız kullanılma imkânı” ifadesi tam da buna işaret ediyor olmalıdır. Sözgelimi, *kağanla-* fiilinde; olmak, haline getirmek yardımcı fiillerinin yerini tutarak olma işleviyle *+IA-* ekinin saf hali söz konusu iken; bıçakla- fiilinde *+IA-* ekine “araç olarak kullanma” işlevinin kazandıran ekin kendisi değil “bıçak”ın alet ismi niteliğidir.

Bazı araştırmacılar +*lA*- ekinin yardımcı fiillerin yerini tutması özelliğini az çaba kanunu çerçevesinde açıklamışlardır (Baydar, 2009; Cin & Işık, 2020). Bu vesileyle +*lA*- ekinin bir başka önemli özelliğine değinmek gerekir. +*lA*- eki, birleşik fiil kuruluşunda yalnızca ana yardımcı fiillerin değil diğer fiillerin de yerini tutabilmektedir. Eğer yeniden yapılandırma yapılırsa bu durum daha iyi izah edilebilir: *ağaç dallandı < ağaçtan dallar çıktı, kadın endişelendi > kadın endişe duydu, yemeği tuzladı > yemeğe tuz kattı, halkı selamladı < halka selam verdi, adamı sopaladı > adamı sopayla dövdü* vb. Görüldüğü gibi *et-, ol-, kıl-* vb. ana yardımcı fiillerden başka *çık-, duy-, kat-* vb. her türlü fiilin yerini tutabilmektedir. Özellikle *adamı sopayla dövdü < adamı sopaladı* örneğinden de anlaşılacağı gibi +*lA*- eki yalnızca sözcük halindeki yardımcı fiillerin yerini tutmakla kalmamakta, zaman zaman bunların valenzlerini de karşılayarak hakikaten de azımsanamayacak bir söyleyiş kolaylığı meydana getirmektedir. Yine bu örnekten anlaşılıyor ki +*lA*- eki tek başına “sopa” ismine, bundan bağımsız yeni bir “anlam katmamakta”, sadece “sopa”nın bir alet, bir araç olarak kullanılabileceği bütün eylemleri “temsil etmekte”dir. Anlamı belirginleştiren +*lA*- ekinin kendisi değil tümcenin bağlamıdır. Sözgelimi; “sopaladı” ifadesi “adamı sopayla dövdü”, “adamı sopayla yaraladı”, “hayvana sopayla vurdu/hayvanı kovaladı” gibi pek çok anlamı temsil eder ve bu anlamlardan hangisinin söz konusu olduğunu ancak tümce bağlamı kesinleştirir.

Araştırmacıların +*lAn-*, +*lAş-*, +*lAt-* eklerinin ayrı yahut birleşik olarak kabul edilmesi hususunda en çok başvurdukları yollardan birisi de yukarıda ifade edildiği gibi, tarihî Türk yazı dillerinden yaptıkları tanıklamalardır. Cin ve Işık (2020) çalışmalarında tarihî Türk lehçelerinde +*lA*- ekli biçimlerin Türkiye Türkçesiyle karşılaştırmasını yapmış ve bir tablo sunmuştur. Tablo incelendiğinde aynı fiilin bir yazı dilinde sadece +*lA*- ekli biçimi kullanılırken bir başka yazı dilinde sadece birleşik biçimlerinin kullanılabildiği [*çirkinle-* OT (Osmanlı Türkçesi) & *çirkinleş-* TT (Türkiye Türkçesi) (Cin & Işık, 2020, s. 86)], hatta aynı fiilin iki farklı yazı dilinde iki farklı birleşik biçiminin kullanılabildiği [*katılan-* OT & *katılaş-* TT (Cin & Işık, 2020, s. 99)] gözlemlenebilir. Öyle ki zaman zaman tersine bir hareketle +*lA*- ekinin yerini, daha önce işlevini üstlendiği bir yardımcı fiile bıraktığı [*harâbla-* EAT (Eski Anadolu Türkçesi) & *harap et-* TT (Cin & Işık, 2020, s. 88)], bazen de iki farklı biçimin aynı yazı dilinde beraberce kullanılabildiği [*tekrarla-*~*tekrar et-* TT (Akalin, 2011, s. 95)] görülmektedir. Bazen tarihî Türk yazı dillerinin kendi içinde dahi farklılaştığı [*yapraklan-* EAT & *yapurgakla-* HT (Harezmi Türkçesi) (Cin & Işık, 2020, s. 80; Gülsevin, 2007, s. 121)] görülmektedir.

Ayrı yazımı savunan araştırmacıların başvurduğu tanıklama alanlarından bir diğeri halk ağızlarıdır. Gencan (1979), çalışmasında +*len-* ekine ayrı bir başlık açarak “seslenmek, öfkelenmek, içlenmek” gibi örnekler vermiş ve bu fiillerin doğrudan +*len-* ekinden türeyerek +*lA*-’lı biçimlerinin olmadığını belirtmiştir. Fakat Cin ve Işık (2020)’ın, aksi görüşlerini sunmak üzere verdikleri ve Türkçe Sözlük’ten yaptıkları tanıklamada *seslemek* biçiminin madde başında halk ağızları ibaresi bulunmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, +*lA*- eki ve türevlerinin biçim bilimsel tahlillerinde ortaya çıkan yazım ve öğretim sorunlarına farklı bir bakış açısıyla yaklaşarak Türk dili içerisinde işleyen bir mekanizmaya dikkat çekmeyi ve yazı dili kullanıcılarına bir kazanım önerisi sunmayı amaçlayan nitel araştırma yöntemlerinden betimleyici bir çalışmadır. Çalışmada veriler yapım ekleri konusunu ele alan Türkiye Türkçesi dil bilgisi kaynaklarından elde edilerek doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır.

Veri Kaynağı

Çalışmanın temel veri kaynağını Türkiye Türkçesi dil bilgisi kaynakları oluşturmaktadır. Bu bağlamda hem biçim bilimini hususen ele alan kaynaklara hem de tüm dil bilgisi konularını içeren genel çalışmalara ulaşılmıştır. Ayrıca +*la*- ekini hususen ele alan makale ve bildiri niteliğindeki çalışmalara da ulaşılmaya çalışılmıştır. Konu tarihî Türk yazı dillerini de ilgilendirdiği için bu yazı dillerinin gramerlerini içeren çalışmalar da veri kaynağı olarak seçilmiştir. Çalışmada ele alınan biçimbirimlerin sözlük bilimsel durumlarını belirlemek ve anlambilimsel seyirlerini takip için Türk dilinin etimolojik sözlüklerine ve tarihî Türkçe metinlere de başvurulmuştur.

Veri Analizi

Çalışmada veri kaynağının analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Çalışma fikri, tarafımızca Türkiye Türkçesi yazı dilinde tespit edilen bazı fiilden isim yapma eki almış gövdelere gelen +*la*- ekli fiil örneklerinden doğmuştur. Bunun üzerine Türkiye Türkçesi dil bilgisi kaynaklarında +*la*- eki başlığı ve ilgili diğer ek başlıkları altında sıralanan tüm örnekler incelenmiştir. Daha sonra etimoloji sözlüklerinde verilen bilgiler ve tarihî metinlerdeki kullanımlar incelenerek çalışmada sözü edilecek olan mekanizmaya ulaşılmıştır. Çalışmaya düşünsel kaynaklık eden örnekler de bu mekanizma ışığında incelenerek bir formülasyona gidilmiştir.

Bulgular

+*la*- ekinin durumu yalnızca -*n*-, -*ş*-, -*t*- fiilden fiil yapma ekleriyle olan birleşmeleri çerçevesinde ele alınmamalıdır. Tarihî Türkçenin fiilden isim yapma ekleriyle (-*g*+/-*ğ*+; -*k*+/-*q*+; -*uq*/-*ük*+; -*aq*+/-*ek* vb.) olan birleşmeleri de +*la*- ekinin mahiyeti hakkında önemli ipuçları ortaya koymaktadır.

Türk dilinde bazı fiillerin fiilden isim yapma ekleriyle isimleştikten sonra +*la*- yardımıyla tekrardan fiilleştiği görülmektedir. Sözelimi; “bağlamak” anlamındaki *ba*- fiili, -*g*+ ile isimleştikten sonra +*la*- ekini alarak yeniden fiilleşmiştir: *ba*- “bağlamak” → *ba-ğ+la*- “bağlamak” → *ba*- = *bağla*-. İlk bakışta “aynı anlama dönüş” şeklinde nitelendirilebilecek bu hadisenin “oluşum süreci” incelenirse +*la*- eki hakkında daha ayrıntılı fikir verecektir.

İlk kez Uygur metinlerinde tanıklanan *ba*- fiilinin, Uygur ve Karahanlı yazı dilindeki örnekleri incelendiğinde, “bağlamak, mensup olmak/intisap etmek, bürümek, kaplamak, takmak, çatmak” vb. çok anlamlı bir fiil olduğu görülmektedir: *kası bādım* “ağıl çattım”, *ol atıg bādı* “o, atı bağladı” (Ercilasun & Akkoyunlu, 2014, s. 444, 456), *yağız yir yaşıl torku yüzke badı* “kara yer, yüzüne yeşil ipek taktı” (Arat, 1947, s. 24; Arat, 1959, s. 17), *kentü köñülün niğışaklar üze bamaz ulamaz* (Clauson, 1972, s. 292) “kendi gönlünü müritlerine bağlamaz”. Fiilin *köñül ba*- şeklinde deyimisel bir ifade içerisinde mecazi anlamının olması, - ayrıca Yenisey yazıtlarında bağ şeklinde isim versiyonunun bulunması (Clauson, 1972, s. 292) - onun Uygur yazı dilinden çok daha öncelere dayanan köklü bir kullanımının olduğunu göstermektedir. Clauson (1972), fiilin XIII. yüzyılda yerini *bağla*- fiiline bıraktığını belirtmiştir. O hâlde *ba*- fiilinin Karahanlı yazı dilinden sonra zayıflamaya başladığı ve daha sonra yerini tamamen *bağla*- fiiline bıraktığı düşünülebilir. Fakat buradan yola çıkarak *bağla*- fiilinin salt *ba*- fiilinin kullanımdan düşmesi nedeniyle ortaya çıktığını söylemek doğru olmaz. Zira *ba*- fiilinin işlek kullanıldığı dönemlerde dahi, onun isimleşmiş biçimi (*bağ*) ve tekrardan +*la*- ile fiilleştirilmiş biçiminin (*bağla*-) Köktürk, Uygur ve Karahanlı yazı dillerinde beraberce kullanıldığı görülmektedir. O hâlde burada daha farklı bir dinamiğin söz konusu olduğu ve “oluşum süreci”ne bakmak gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Fiilden isim yapan -*g*+ ekinin “yapılan işin sonucunu bildirme” işleviyle *ba*- fiilinin anlamlarından “ip, balya, demet, ilişki, topluluk” anlamlarına gelen isimler türettiği görülmektedir.

+*la-* eki ise bu isimlerin taşıdığı anlam ve nüansları fiilleştirme görevi görmektedir: *ba-* “bağlamak” *bağ* “balya” *bağla-* “balya haline getirmek”; *bağ* “ilişki” *bağla-* “ilişki kurmak”; *bağ* “kan bağı olmayan, birtakım sözleşmeler çerçevesinde bir araya gelmiş topluluk” *bağla-* “mensup etmek, topluluğa katmak, topluluk sahibi yapmak” vb. Bu fiillerde “anlam türetme” görevinin -*g+* ekinin üzerinde olduğu Kâşgarlı’nın verdiği *atıg bādı* ve *ol otuñ bağladı* (Ercilasun & Akkoyunlu, 2014, s. 471) tümcelerinde açıkça görülmektedir. Dikkat edilirse ilk tümcede atın bir yere sabitlenmesi anlamı söz konusu iken, ikinci tümcede odunların ip yardımıyla bir bütün haline getirilmesi söz konusudur. Yani ikinci tümcede bağlama işi değil bağlama işinin sonucunda ortaya çıkan bütünün vurgulandığı bir nüans söz konusudur. Zamanla bu nüansların kaybolmasıyla da her iki şekil birbirinin yerine kullanılabilir hale gelmiştir. Yukarıda *ba-* fiili ve türevlerinin köklü bir kullanım geçmişinin olduğu ifade edilmişti. Zira daha Karahanlı yazı dilinde bu nöbetleşmelerin ortaya çıktığı görülmektedir. “Gönül vermek, bağlanmak, intisap etmek” anlamındaki *köñül ba--köñül bağla-* nöbetleşmesi buna örnek verilebilir: *kim erse köngül badı erse angar / yava kıldı isiz tiriglik mungar* “bir kimse ona gönül bağlarsa, yazık, hayatını boşuna feda etmiş demektir” KB (Kutadgu Bilig) 3543 (Arat, 1947, s. 356; Arat, 1959, s. 258) *yelgin bolup bardukı könglüm angar bağlayı* “sevgilim yolcu olup gitti, ben de gönlümü onun sevgisine bağladım” (Ercilasun & Akkoyunlu, 2014, s. 476). Nöbetleşmeyle devam eden bu sürecin sonunda fiillerden birinin kullanımdan düşmesi söz konusu olabilmektedir. Zira *ba-* fiili için durum böyle olmuştur.

+*la-* ekiyle olan birleşmelerde yalnızca -*g+* değil diğer fiilden isim yapma eklerinin de anlam değiştirme görevini üstlendiği görülmektedir. Sözelimi; “kucaklamak, sarılmak” anlamındaki *kuç-* fiilinden “işin yapıldığı yer” işleviyle -*aq+* ekinden *kuçak* ismi türetilmiş, ardından +*la-* ile “bir nesnenin kucak ile kaldırılması, taşınması” anlamında *kuçakla-* fiili türetilmiştir. Dîvânü Lugâti’t-Türk’teki *ol mini kuçdı* “o beni kucakladı” ve *ol barçın kuçakladı* “o ipekli kumaş kucakladı” (Ercilasun & Akkoyunlu, 2014, s. 234, 485) tümcelerinde bu nüans gözlemlenebilmektedir. Başta var olan bu nüansın kaybolmasıyla da nöbetleşme hali başlamıştır: *kuç-* “kucaklamak” → *kuç-ak+la-* “kucaklamak” → *kuç-* = *kucakla-*. Zira ilk kez Manici Uygur metinlerinde tanıklanan *kuç-* fiili ile Karahanlı yazı dilinde tanıklanan *kuçakla-* biçimi XVIII. yüzyıla kadar bir nöbetleşme halinde kullanılmaya devam etmiştir (Clauson, 1972; Ercilasun & Akkoyunlu, 2014).

+*la-* ekiyle olan birleşmelerinde anlam değiştirme görevini fiilden isim yapma eklerinin üstlendiği, böylelikle yeni anlam ve nüansların doğduğu ve ikili kullanımların oluştuğu görülmektedir. Türk dilinde bu duruma daha pek çok örnek verilebilir: *(y)ıra-* ~ *yırağla-*; *eksü-* ~ *eksükle-*; *yumşa-* ~ *yumşakla-*; *alka-* ~ *alkışla-*; *cıvı-* ~ *cıvıkla-*; *soğu-* ~ *soğukla-*; *alça-* ~ *alçakla-* (Cin & Işık, 2020, s. 85-106) vb. Zaman içerisinde nüansın kaybolması nedeniyle başlayan nöbetleşmelerde ise her iki ekin birlikte oluşturduğu bir “pekiştirme işlevi” sezilmektedir. Yukarıda verilen *köngül ba--köngül bağla-* nöbetleşmesinde de bu durum söz konusudur.

Bu birleşme örneklerine Türkiye Türkçesinde de rastlanmaktadır: *açıkla-*, *tutukla-*, *tanıkla-*, *sayıkla-*, *uyukla-*, *didikle-*, *dürtükle-*, *konakla-* vb. +*la-* ekinin fiilden fiil yapma ekleriyle birleşmeleri üzerine olan mevcut tartışmalar çerçevesinde bu örnekler ele alınacak olursa yine aynı döngünün içine girilecektir. Örneğin; *tanıkla-* örneği *tanık* isminin kullanımda olması nedeniyle tartışılmayacak iken, *dürtükle-* örneği *dürt-ük+le-* olarak mı *dürt-ükle-* olarak mı alınmalı şeklinde bir tartışmayı doğuracaktır. Eş zamanlı yaklaşım sergileyenler *dürtük* diye bir kullanım olmadığı için *dürt-ükle-* şeklinde bir tahlil yapacaktır. Art zamanlı yaklaşım sergileyenler ise -(*X*)*k+* fiilden isim yapma ekinin tarihsel kullanımlarına istinaden *dürt-ük+le-* olarak alacaktır. Oysa ki +*la-* ekinin fiilden isim yapma ekleriyle birleşiminde, birleşik yahut ayrı yazım noktasında, ekin “yardımcı fiil” görevi yine merkezde olmak kaydıyla, daha farklı bir süreç işlemektedir. Yukarıda *ba--bağla-* fiili özelinde bir süreç açıklanmıştı. Bu, altı aşamalı bir süreç olarak şu şekilde formüle edilebilir:

1. İsimleşme: İlk fiilin isimleşmesi
2. Tekrar fiilleşme: Yeni anlam veya nüansı taşıyan ikinci fiilin doğuşu; anlam bağının ilk fiil ile isim formu arasında kuvvetli, buna karşılık ilk fiil ile ikinci fiil formu arasında zayıf oluşu
3. Nüans kaybı: İlk fiil formu ile ikinci fiil formu arasındaki nüansın giderek zayıflaması ve kaybolması
4. Nöbetleşme: Anlam bağının ilk fiil ile isim formu arasında zayıf, buna karşılık ilk fiil ile ikinci fiil formu arasında kuvvetli oluşu, iki fiilin pekiştirme farkıyla birbirinin yerine kullanılabildiği dönem
5. Tekleşme: İlk fiil formunun kullanımdan düşmesi
6. Kalıplaşma: İlk fiil formundan sonra gövdenin de kullanımdan düşmesiyle kök~gövde ve eklerin kalıplaşması

Kanaatimizce Türkiye Türkçesinde +*la-* ekinin fiilden fiil yapma ekleriyle birleşiminde tartışma çıkaran örnekler, her iki ekin birden “yapma, olma yahut dönüşme” bildirdiği örneklerdir. Sözelimi; *ağırlaş-* “ağır hale gelmek” fiilinde +*la-* “ağır olmak” anlamında olma bildiren yardımcı fiilin yerini tutmaktadır. Üzerine gelen -*ş-* de aynı şekilde aynı “olma, dönüşüm” bildirdiği için iki ek aynı görevde birleşmektedir. Dolayısıyla “yükli” anlamındaki ağır ismini fiilleştirme görevi gören ve “olma, dönüşme” işlevi bildiren +*lan-* şeklinde bir ek ortaya çıkmıştır. Örneğin *ağırlan-* “konuk edilmek” fiilinde böyle bir tartışma yoktur. Çünkü burada +*la-* eki “değer” anlamındaki *ağır* ismiyle ilintili olan “vermek, yüklemek” anlamının yerini tutarak onu fiilleştirmekte, -*n-* ise bundan farklı olarak “edilgenlik” işlevini taşımaktadır. +*la-* ekinin fiilden isim yapan eklerle birleşiminde ise yukarıda açıklanan sürecin ilk aşamalarında bulunan örnekler tartışma çıkarmayacaktır. Sözelimi; *tanıkla-* örneği sürecin henüz “yeni anlam ve nüansın fiilleşmesi”ni ifade eden ikinci aşamasındadır. Şöyle ki; *tanı-* fiilinden “şahit” anlamında *tanık* ismi türetilmiş, bu isimden de “şahit göstermek” anlamı *tanıkla-* fiili türetilmiştir. Anlam bağı *tanı-* ile *tanık* arasında kuvvetli, buna karşılık *tanı-* ile *tanıkla-* arasında zayıftır. Dolayısıyla burada *tanı-k+la-* gösterimi üzerinde birleşilecektir. Yine *aç~açıkla-*, *kon~konakla-*, *tut~tutukla-* gibi örnekler de bu şekilde tartışma çıkarmayacaktır. Fakat *dürt~dürtükle-*, *sürü~sürükle-*, *did~didikle-*, *say~sayıkla-* gibi sürecin daha ileri aşamalarında olan örnekler tartışma çıkaracaktır. Dikkat edilirse burada -*k+* ekinin işlevini yitirmesiyle anlam bağı ilk fiil ile isim formu arasında zayıflamış, buna karşılık ilk fiil ile ikinci fiil formu arasında kuvvetlenmiştir. İki fiil pekiştirme farkıyla birbirinin yerine kullanılabılır hale gelmiştir. Bu durumda +*la-* ile fiilden fiil yapma eklerinin aynı görevde birleşerek tek işlev bildirmesi gibi +*la-* ile fiilden isim yapma eklerinin de “kısa aralıklarla tekrarlanma, pekiştirme” gibi bir işlevde birleşmesi söz konusu olmuştur. Dolayısıyla ortaya “kısa aralıklarla tekrarlanma, pekiştirme” işlevinde -*kla-* şeklinde bir fiilden fiil yapan ek ortaya çıkmıştır: *dürt-ükle-*, *sürü-kle-*, *did-ikle-*.

Türkiye Türkçesinde sürecin en ileri aşamaları olan beşinci ve altıncı aşamalara ulaşmış örnekler de bulunmaktadır. Bu aşamalarda tartışma, ilk fiil formunun ve hatta isim formundan oluşan gövdenin kullanımdan düşmesinden doğabilir. Sözelimi, ilk fiil formu (kuçmak) kullanımdan düştüğü için *kuçakla-* fiili tekleşme aşamasına gelmiştir. Fakat fiilden isim yapan -*Ak+* ekinin işlek olması nedeniyle fiil hala yazı dilinin kullanıcıları için sorgulanabilir durumdadır ve bu da tartışmaya yol açacaktır. Zira dil bilgisi kaynaklarında *kuçak* (Korkmaz, 2009, s. 70) -*Ak+* eki başlığı altında örneklendirilmektedir. Sürecin altıncı ve son aşaması olan kalıplaşma aşamasındaki örnekler ise dil bilgisi yazımı ve öğretimi bakımından bambaşka bir sorunu doğurmaktadır. Bu aşamadaki örneklerde gövde de kullanımdan düştüğü için eş zamanlı gösterimler de art zamanlı gösterimler de

geçerli olmamaktadır. Sözelimi; *yaklaş-* fiilini ne art zamanlı bir gösterimle *yak+la-ş-* ne de eş zamanlı bir gösterimle *yak+laş-* olarak göstermek mümkündür. Bu durumda ilgili fiili kalıplaşma aşamasına ulaşmış bir kök olarak kabul etmek gerekmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye Türkçesinde *+lA-* ekinin üzerine fiilden fiil yapma ekleri aldığı bazı örneklerde bu ekler bir kısım araştırmacı tarafından eş zamanlı bir yaklaşımla “anlam” ve “kullanım” esas alınarak *+lAn-*, *+lAş-*, *+lAt-* şeklinde birleşik olarak kabul edilmiştir. Bir kısım araştırmacı tarafından ise art zamanlı bir yaklaşımla tarihî kullanımlara istinaden *+lA-n-*, *+lA-ş-*, *+lA-t-* şeklinde ayrı ekler olarak gösterilmiştir. Tarihî kullanımlara müracaat etmek yöntem olarak doğru olsa da bu eklerin birleşik yahut ayrı gösterimi için tek başına yeterli değildir. Zira aynı fiilin bir yazı dilinde sadece *+lA-* ekli biçimi kullanılırken bir başka Türk yazı dilinde sadece birleşik biçimleri kullanılabilmekte, hatta aynı fiilin iki farklı yazı dilinde iki farklı birleşik biçimi kullanılabilmektedir. Öyle ki; *+lA-* ekinin, daha önce işlevini üstlendiği bir yardımcı fiile tekrar yerini bırakabildiği, bazen de iki farklı biçimin aynı yazı dilinde beraberce kullanılabildiği görülmektedir. Bütün bunlar *+lA-* ekinin tek başına yahut diğer yapım ekleriyle kullanılmasının söz konusu yazı dilinin kullanıcılarının gereksinim ve tercihi olduğunu, yani “kullanım”la ilgili olduğunu göstermektedir. Fakat Türk dilinde bu kullanımı şekillendiren bir işleyiş mekanizmasının bulunması gerekmektedir. *+lA-* ekinin fiilden isim yapma ekleriyle olan birleşimleri ekin mahiyeti hakkında önemli ipuçları vermektedir. Bu birleşimler incelendiğinde altı aşamalı bir sürecin işlediği bir mekanizma göze çarpmaktadır: 1. isimleşme, 2. tekrar fiilleşme, 3. nüans kaybı, 4. nöbetleşme, 5. tekleşme, 6. kalıplaşma. *+lA-* ekinin fiilden fiil yapma ekleriyle birleşimindeki durum ve fiilden isim yapma ekleriyle birleşiminde ortaya çıkan süreç göz önüne alındığında şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

1. İlk yazı dilimizden bugüne kadar *+lA-* ekiyle oluşturulan örnekler incelendiğinde *+lA-* ekinin Türk dilinde adeta “ek halinde yardımcı fiil” konumunda olduğu anlaşılmaktadır. Ekin görevi, söyleyiş kolaylığı yaratmak açısından isimleri fiilleştirmek yani “tür değiştirmek”tir. Dolayısıyla yapım eki tanımındaki “anlam değiştirme” kriterine uymadığı sadece “tür değiştirme” kriterine uyduğu anlaşılmaktadır. Bu bakımdan *+lA-* bir yapım ekinin çok “ek halinde bir yardımcı fiil” görünümündedir.

2. *+lA-* ekiyle oluşturulmuş fiillerde anlam yükü ismin üzerindedir. *+lA-* eki burada sadece yardımcı fiilin yerini tutmaktadır. İkinci bir anlam yükleme ihtiyacı hissedildiğine *-n-*, *-ş-*, *-t-* ekleri gelmektedir. Bu durumda “yapım eki” tanımına uyan, yapım eki olma kriterini yerine getiren *-n-*, *-ş-*, *-t-* ekleridir. Bu ikinci anlam mutlaka “edilgenlik, dönüşlülük yahut işteşlik” bildirmek zorunda değildir. Çünkü *+lA-* yalnızca etmek, yapmak, olmak, haline gelmek yardımcı fiillerinin yerini değil aynı zamanda diğer tüm fiillerin de bir birleşik fiil içerisinde yerini üstlenebilmektedir. Eğer bu ekler ikinci bir anlam yüklemeyi ve sadece “yapma, olma, dönüşme” bildirirlerse bu kez ikisi aynı işlev ve görevde birleşerek tek bir ek olur. İşte Türkiye Türkçesinde *+lA-* ekinin fiilden fiil yapma ekleriyle birleşiminde tartışmaya açık örnekler, her iki ekin birden “yapma yahut olma, dönüşme” bildirdiği bu örneklerdir.

3. Tarihî Türkçenin fiilden isim yapma ekleriyle (*-g+/-ğ+*; *-k+/-q+*; *-uq/-ük+*; *-aq+/-ek* vb.) olan birleşmeleri de *+lA-* ekinin mahiyeti hakkında önemli ipuçları ortaya koymaktadır. *+lA-* ekinin fiilden isim yapan eklerle birleşiminde yukarıda açıklanan süreç içerisinde benzeri bir durum oluşmakta ve sürecin sonlarında *+lA-* eki üzerine eklendiği fiilden isim yapma ekleriyle aynı işlev ve görevde birleşerek tek bir ek haline gelmektedir.

4. *+lA-* ekinin fiilden isim yapma ekleriyle birleşiminde ortaya çıkan sürecin kalıplaşma aşaması Türkiye Türkçesi gramerindeki bu tartışmayı bambaşka bir noktaya taşımaktadır. Bu aşama,

yukarıda verilen *yaklaş-* örneğinde olduğu gibi, eklerin gösterimi konusunda her iki yaklaşımı da geçersiz kılacak örnekler doğurmaktadır. Dolayısıyla duruma bu süreç ve bu sürecin işlediği mekanizma açısından bakmak zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Türk dilinin sınırsız üretim gücünü gösteren bu mekanizma yapım eklerinin durağan bir olgu değil, devingen bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Bugün için *+lAn-*, *+lAş-*, *+lAt-* eklerini bağımsız bir isimden fiil yapma eki, *-(X)kIA-* ekini bağımsız bir fiilden fiil yapma eki hâline getiren bu devingen süreç yarın bunları da geçersiz kılacak yeni türetmeler ortaya koyabilir.

Bu sonuçlara istinaden şu önerilerde bulunulabilir:

1. *+lA-* ekinin yapım ekleri içerisindeki yeri yeniden irdelenmelidir. Sahip olduğu ek halindeki yardımcı fiil niteliğiyle, yapım konusu başlığı altında ayrıca ele alınarak Türk dilinin türetme mekanizması içerisindeki özel yeri vurgulanmalıdır. *+lA-* eki gibi sadece tür değiştiren yapım ekleri süreç odaklı anlayış içerisinde yeniden sorgulanmalıdır.

2. Gramer yazımında yapım eki kriterlerinin yeniden ele alınarak netleştirilmesi gerekir. Yapım eklerinin ana kriteri “anlam değiştirme” olarak belirlenmelidir. Anlam değiştirme özelliğinin bulunup bulunmadığına ise anlam bilimindeki gösteren kavramı esas alınarak zihin tasarımıdaki değişikliğe göre karar verilmelidir.

3. Yapım eklerini salt tür değiştirmeyi merkeze alarak “fiilden isim yapan ekler, isimden isim yapan ekler” vb. başlıklar altında bölümllemek dilin belki de en canlı tarafını gösteren yapım konusunu eş zamanlı ve art zamanlı gösterimler ikilemi içerisine hapsederek durağanlaştırmaktadır. Halbuki yapım eklerinin devingen bir sürecin işletildiği bir mekanizmanın ürünleri olduğu kabul edilmeli, konuya sonuç odaklı değil süreç odaklı yaklaşılmalı ve ekler yeniden ele alınarak yapım ekleri konusunda yeni alt başlıklar açılmalıdır. Böylelikle yükseköğretim kademeleri ile alt öğretim kademeleri arasındaki çelişkiler de ortadan kaldırılarak yazı dili kullanıcılarına ana dillerinin türetme gücünü sezdirme gibi bir kazanımın önü açılmış olur.

Kaynakça

- Adalı, O. (1979). *Türkiye Türkçesinde biçimbirimler*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akalın, Ş. H. (2011). *+lA-* ekinin çatı ekleriyle kullanılışı konusundaki görüşler ve ekin yabancı kaynaklı kelimelere getirilişi üzerine. *Türk Gramerinin Sorunları- Bildiriler*. (1. bs.). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Arat, R.R. (1947). *Kutadgu Bilig I. metin*. Milli Eğitim Basımevi.
- (1959). *Kutadgu Bilig II. tercüme*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Banguoğlu, T. (1974). *Türkçenin grameri*. Baha Matbaası.
- Baydar, A. S. E. (2009). *+la-* ekinin Kırım Tatar Türkçesindeki kullanılışı üzerine. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10/17, 305-319.
- Bilgegil, K. (1984). *Türkçe dilbilgisi*. Dergâh Yayınları.
- Cin, A., & Işık, D. (2020). Eski Türkçeden günümüze *+la-* isimden fiil yapım eki. *Akdeniz Üniversitesi Mediterranean Journal of Humanities Dergisi*, 10, 79-115.
- Cin, A. (2015). Eski Türkçeden günümüze Türkçede doğu kökenli kelimeler üzerine gelen *+lA-*; *+lAn-*; *+lAş-*; *+lAt-* ekli yapılar. *The International Conference on the Changing World and Social Research I* (25-28 Ağustos 2015). Viyana-Avusturya. 59-85.
- Clauson, S. G. (2007). Türkçede sekizinci yüzyıldan önce kullanılan ekler. Çev. U. Özalan. *Dil Araştırmaları Dergisi*. 1/1.

- Clauson, S.G. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth century Turkish*. Oxford: Clarendon Press.
- Eckmann, J. (1988). *Çağatayca el kitabı*. çev. G. Karaağaç. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Ediskun, H. (1999). *Türk dilbilgisi*. Remzi Kitabevi.
- Eker, S. (2003). *Çağdaş Türk dili*. Grafiker Yayınları. Ankara.
- Ercilasun, A. B., & Akkoyunlu, Z. (2014). *Kâşgarlı Mahmud-Dîvânü Lugâtî't-Türk. giriş-metin-çeviri-notlar-dizin*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Erdal, M. (1991). *Old Turkic word formation. A Functional Approach to the Lexicon*. C. I-II. Wiesbaden.
- Ergin, M. (2003). *Türk dil bilgisi*. Bayrak Yayınları.
- Gabain, A.V. (2007). *Eski Türkçenin grameri*. çev. M. Akalın. (5. bs.) Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gencan, T. N. (1979). *Dilbilgisi*. (4. bs.). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülensoy, T. (1995). *Türkçe el kitabı*. Bizim Gençlik Yayınları.
- Gülsevin, G. (2007). *Eski Anadolu Türkçesinde ekler*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Güner, G. (2013). *Kıpçak Türkçesi grameri*. Kesit Yayınları.
- Hacıeminoğlu, N. (1991). *Türk dilinde fiiller (en eski Türkçeden çağdaş Türk şivelerine kadar)*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Hacıeminoğlu, N. (1996). *Karahanlı Türkçesi grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hatiboğlu, V. (1974). *Türkçenin ekleri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin dilbilgisi*. Akçağ Yayınları.
- Kerimoğlu, C. (2020). *Dilbilgisi yazımı ve öğretimi*. (5. bs.). Pegem Akademi.
- Koç, N. (1990). *Yeni dilbilgisi*. İnkılap Kitabevi.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi grameri-şekil bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uygur, S. (2005). +1A- ekinin işlevleri üzerine bir deneme. *Türk Dili*, 646, 347-351.

Benzerlik Taraması	Turnitin aracılığıyla yapıldı.
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Etik Kurul Kararı	Etik Kurul kararından muaftır.
Mali Destek	Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Veri kullanılabilirliği	Bu çalışmanın bulgularını destekleyen ek veriler, ilgili yazardan talep edilmesi halinde sağlanabilir.
Yazar Katkısı	İki yazar da makalenin geliştirilmesine ve yazılmasına eşit katkıda bulunmuşlardır.
Katılımcı Rızası	Katılımcı yoktur.
Telif Hakları & Lisans	Dergi, dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptir ve çalışmaları Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License altında yayımlanmaktadır.